2.3. Selim Akla Uygunluk

Dinimize göre başlıca bilgi kaynakları selim akıl, vahiy ve salim duyulardır. Bir bilginin doğru kabul edilebilmesi için bu üç kaynaktan birine dayalı olması gereklidir. Bu kaynaklardan herhangi birine dayanmayan bilgi asılsız bilgidir.

Öte yandan bu üç bilgi kaynağı (selim akıl, vahiy ve salim duyular) birbirini destekler ve birbirine ters düşmez. Bir başka deyişle Kur'an-ı Kerim ve sahih hadislerde yer alan bilgiler selim akıl ve salim duyularla çelişmez. Kur'an-ı Kerim'de ve sahih hadislerde selim akla aykırı ve mantık dışı hiçbir şey olamaz.

Kur'an-ı Kerim'de ve sahih hadislerde selim akla aykırı ve mantık dışı hiçbir şey olamaz.

Peygamber Efendimizin başlıca bilgi kaynağı vahiydir. Ayrıca Allah'ın Elçisi, diğer peygamberler gibi fetânet (üstün zekâ) sahibidir. Bu nedenle hadis-i şeriflerde akıl ve mantık dışı bir ifadenin yer alması mümkün değildir. O halde bir rivayet, akıl ve mantık dışı bir içeriğe sahipse o rivayetin uydurma olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Örnek verecek olursak "Nuh'un gemisi Kâbe'yi yedi defa tavaf ederek Makam'ın arkasında namaz kıldı." rivayeti akıl ve mantıkla bağdaşmamaktadır. Bu sebeple de ilim adamları bu rivayetin uydurma bir haber olduğunu söylemişlerdir.[11]

DEĞERLENDİRELİM

Hadis âlimleri, "Kim ikindiden sonra uyur da aklını kaybederse kendisinden başka kimseyi kınamasın." rivayetinin uydurma olduğunu söylemişlerdir.

(bkz. İbnü'l-Cevzî, Mevzûât, C 3 s.69; Suyûtî, el-Leâlî, C 2, s. 236.)

Hadis metninin akla uygunluğu ölçüsünü dikkate alarak bu rivayeti değerlendiriniz.

Halk arasında yaygın bir inanış olan Safer ayının uğursuz olduğu, kaza bela getireceği yönündeki söylentiler de hiçbir sahih hadise dayanmamaktadır. Bunlar akıl ve mantık dışı uydurma haberler niteliğindedir.

Ancak herhangi bir hadisin selim akla uygun olup olmaması meselesinde özellikle dikkat edilmesi gereken bir husus vardır. Peygamber Efendimiz zaman zaman bize ahiret hayatı, cennet ve cehennem gibi konularda bilgiler vermiştir. Ahiret alemi, gayb alemidir. Yani bizim için bilinmezler ile doludur. Bu nedenle gaybî konularda bilgi veren bazı hadisleri salt akıl ile anlayabilmek her zaman mümkün olamaz. Gayb alanında pekala akıl üstü bilgilerle karşıla-

11 M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 188.

şabiliriz. Bu durumda, okuduğumuz hadisi, akla aykırı bulup çabucak reddetmek gibi bir hataya düşmemeliyiz.

Mesela, *"Cennette öyle bir ağaç vardır ki idmanlı bir ata binmiş olan kimse onun bir ucundan diğerine yüz senede varamaz."*[12] hadisini düşünelim. Bu hadiste tasvir edilen ağacı akıl ile veya dünyada sahip olduğumuz bilgi ile anlamak pek mümkün değildir. Ancak bu hadiste anlatılan ağacın dünyada değil cennette var olacağını gözden uzak tutmamalıyız. Bu kadar büyük bir ağacın olmasını akla aykırı bulup hadisi reddetmek hatalı ve aceleci bir yaklaşım olacaktır.

TARTIŞALIM

İdrak-i meâli bu küçük akla gerekmez

Zira bu terazi bu kadar sıkleti çekmez

Ziya Paşa'nın bu meşhur dizelerinden hareketle vahyin (Kur'an ve sünnetin) akla uygunluğu konusunun sınırlarını tartışalım.

İşte bu nedenle hadis metinleri, akla uygunluk bakımından tenkide tabi tutulduğunda, ölçü alınması gereken akıl, sağlıklı işleyen, selim bir akıl olmalıdır. Dar ve sığ ölçülerle düşünen bir akıl değil.

12 Buhârî, Bed'u'l-halk, 8, Rikak, 51.
13 Ali el-Kârî, el-Masnû', s. 46; Muhammed b. Dervîş el-Hût, Esne'l-Metâlib, s. 27.
14 M. Yaşar Kandemir, Mevzu Hadisler, s. 186.